

NOS

Nr 1 2010

Medlemsorgan för Föreningen Natur och Samhälle i Norden

Föreningen Natur och Samhälle i Norden (FNSiN)

FNSiN grundades år 1973

Ur föreningens stadgar:

§2 Föreningen skall samla intresserade av natur och samhälle i Norden till allsidiga studier därav. Genom studieverksamhet, föreläsningar, exkursioner och publikationer skall Föreningen sprida kunskap om natur och samhälle med huvudinriktning på Norden. Föreningen är en religiöst och partipolitiskt obunden ideell förening.

§3 Föreningens huvudsakliga intresseområden är Danmark, Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige och Åland samt områden med historisk eller annan anknytning till länderna i Norden.

FNSiN samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan och med andra föreningar. FNSiN ingår i Förbundet för Ekoparken. Läs mer på vår hemsida www.fnsin.nu.

Föreningens adress:

c/o Erik Elvers
Illerstigen 28, 170 71 Solna
08- 85 84 88 (b)

Föreningens lokal Baltzar har adress

Baltzar von Platens gata 11

Medlemsavgiften 2010:

Fullbetalande medlem 150 kr
Ny dito efter 1/7 75kr
Familjemedlem 50kr

Plusgiro: 67 01 50- 2

Medlemsavgifter och beställning av skrifter

NOS: Ansvarig utgivare Anders Schærström

Material till NOS skickas till:

nos.fnsin@gmail.com
eller till sekreteraren

NOS har ISSN: 0348-7970

NOS utkommer 4 ggr/år.
Manusstopp 1 dec/mars/juni resp. sept.

Internet E-post: info@fnsin.nu

Hemsida: www.fnsin.nu

Blogg: www.fnsin.blogspot.com

Ordföranden har ordet

Så har det då äntligen blivit erkänt. T o m med ett nobelpris i ekonomi som utmärkelse. Det här med att vi vanliga människor faktiskt kan samarbeta på ett effektivt sätt. Att vi tillsammans kan ta väl hand om och förvalta våra gemensamma egendomar och angelägenheter. Elinor Ostrom, b l a professor i statsvetenskap vid Indiana University Blomington USA, fick årets ekonomipris för att hon påvisat att människor kan ta hans om t ex sina allmänningar utan styrning från staten, företag eller privat ägande och kan dessutom många gånger göra det bättre. Elinor Ostrom är dessutom med i styrelsen för "Stockholm Resilience Center", som ägnat mycket intresse åt forskning om hållbar utveckling.

Det är väl inte så att man blir fullständigt överraskad att man kan skapa samarbete, det "visste vi ju redan", men det känns bra att det blev erkänt. Tillsammans kan man väldigt mycket. T ex att "upptäcka tillsammans" har vi ju haft som ledstjärna i vår förening, och det har varit ett hållbart koncept nu i över 35 år.

Vår medlemstidning NOS har i år klarat 30 års utgivning och det är väl också värt att fira! Varför inte med ett tårtkalas redan nu den 25 januari 2010. Se i programmet .

Ekonomipristagare Elinor Ostrom
Foto: Bente Kjellberg af Edholm

Bohusresan

Del 2

Här fortsätter rapporteringen från förra sommarens föreningsresa i Bohuslän. Den första delen var införd i NOS 4/2009

Nordkoster

Efter att vi första kvällen med möda accepterat att bo i inlandet i stället för vid kusten, sov vi till sist gott, i alla fall Bengt och jag, som fått det bästa rummet.

Solen väckte oss till sen frukost.

När bilförarna satt av oss vid stoppförbud i Strömstad, hittade de heldagsparkering vid lasarettet och fick springa till båten, som skulle ta oss till Koster.

Vi andra hade under tiden inlett en konversation med besättningen, med baktanken att hålla kvar båten något, ifall det skulle behövas.

Med informationen vi fått av dem och tidningen Kosterbladet, visste vi precis var vi borde stiga av. På ”Vettet” östra Nordkoster, hade Bengt haft ”en flamma” som ung och ville väl utröna, om där fanns några vågskvalp kvar efter henne, men ingenting var sig likt efter 50 år. Roddbåten som han rodde turister i mellan Nord- och Sydkoster, trafikerar i dag av en söt liten gul linfärja.

”En konstig växt” kring en elstolpe, fick oss att stanna upp. Flera förslag på vad det kunde vara gavs, men först när ägaren kom ut fick vi veta, att det var en snabbväxande ”Bokarabinda”. Den hade planterats, för att hans fru tyckte, att elstolpen var så ful. Den klipptes ned vart tredje år. Kontakten var inledd och vi blev kvar en stund. En cementring var nedgrävd i strandkanten. Detta för att få tillräckligt baddjup efter bastubad. De flesta vikar är långgrunda här. Trädgårdsnattviol och oxtunga är ex. på växter som han också visade oss.

Tanken var att följa kartans stigar, men vi blev övertalade, av denne språksamme man, att ta vägen över klippor och stränder i stället. I juli månad flydde han från turistströmmen, så juni månad var ett bra val för vårt besök.

Några tog stigen och några gick efter vattnet. Jag tog av mig skorna och fick känna omväx-

lande klippor, sand, snäckskal och vatten mellan tårna. Gnejsgraniten och diabasen, som i stråk vittrat sönder, gav en knottrig yta, som skrapade skönt emot fotsulorna.

Vi gick i nordvästlig riktning mot klapperstensvallarna, där vi sammanstrålade.

Under vandringen passerade vi badet i familjeviken och en alltid fullbelagd Naturcampingplats, dit många återkommer år efter år.

Nordkoster är en liten, ca 4 kvkm, särpräglad, mångskiftande ö, med badstränder, klippor, ljunghedar, små skogar och klapperstensfält. Vi såg förstas den vilda Bohuslänskaprifolen och Kostertisteln (Martorn). I anteckningsblocket står grässtjärnblomma, gåsört, jungfrulin, blodnäva, ängsull, bergglim och vad är monke för en växt? Lav och mossfloran är rik. Saltlaven är Bohusläns landskapslav och Bohusranunkel har sin enda, svenska förekomst i Kosterområdet. De fanns säkert där, fast jag inte tänkte på dem.

De flesta av öarna i Sveriges västra hörn, är redan Naturreservat, som 090909 tillsammans med Kosterfjorden, nu blivit Kosterhavets Nationalpark, Sveriges första marina.

I resplanen ingick Strömstad-Sydkoster. Nu efteråt, kan jag inte förstå, varför jag inte föreslagit Nordkoster från början. Det var den, av de två öarna, som gav oss flest naturupplevelser, tycker jag. Kanske borde vi ha tagit oss upp på öarnas högsta punkt, dubbelfyren på Nordkoster, 58 m.ö.h. Bästa dagen på hela veckan!

Elisabet Römert

Sydkoster

Från Nordkoster tog vi den lilla linfärjan (med plats för 12 personer, så vi fick åka i omgångar) över det smala sundet till Sydkoster. Vi gick/cyklade till Kostersträdgårdar och åt ekologisk lunch. Efter den hade vi turen att råka i sampråk med en man som varit med och byggt huset av sand, lera och gödsel i tre skikt med olika sammansättning. Man arbetar på Kostersträdgårdar med permakultur, ett begrepp som

myntades redan på 1970-talet. Själva ordet här-
rör från **permanent** i bemärkelsen hållbar och
agriculture (jordbruk) och är ett svar på de
ekologiska problemen, främst inom jordbruket
och trädgård, ett försök att finna hållbara alter-
nativa lösningar som fokuserar på produktion
av livsmedel i mänskliga miljöer. Målet är en
harmonisk integration mellan natur och männi-
skor där människans mat, energi, bostad och
andra materiella och icke materiella behov pro-
duceras på ett ekologiskt bärkraftigt sätt. Se
www.kosterstradgardar.se. Från Koster Träd-
gårdar fortsatte vi genom en relativt stor skog –
Sydkoster är ju lummigare än Nordkoster –
och kom ut till östra stranden nära Kilesand,
varifrån vi efter bad fortsatte till färjeläget i
Ekenäs via en delvis äventyrlig vandring.

Erik Elvers

Kungsklyftan

Foto: Erik Elvers

Fjällbacka

Orten är ett typiskt fiskeläge, med tät trähusbe-
byggelse. I mitten av 1800-talet var den Bohus-
läns livligaste fiskeläge men blev sedan mer och
mer badort. I maj 1927 drabbades den av en
förödande brand som jämnade 23 bostadshus
och 11 sjöbodas med marken. Endast genom
att spränga ett par hus med dynamit lyckades

man rädda större delen av samhället. Efter
branden var det inte något daltande med
”tillsättande av krisgrupp”, utan samhällets
präst förklarade från predikstolen att branden
var Guds rättmätiga straff.

Vi gick till och genom den berömda Kungs-
klyftan (uppkallad efter Oscar II som besökte
Fjällbacka 1887; tidigare namn Ravneklovan
dvs Korpklyftan). Det är en smal, lång skreva
mellan två bergväggar. Över den ligger ett fast-
kilat block. Delar av filmen Ronja Rövardotter
spelades in här. Klyftan var stängd en månad
fram till midsommar, alltså just före vårt besök,
på grund av ras. Vid klyftans slut finns trappor
som leder upp till toppen av ”fjället” Vetteber-
get, varifrån man har en utmärkt utsikt mot
havet i väster.

Erik Elvers

Surbunnen - hälsokällan

Gustafsberg - Sveriges, kanske Nordeuropas
första badort - ligger i Uddevalla / Bohuslän. I
början av 1800-talet fick badverksamheten sta-
tus som behandling. Brunnsvatten sågs som en
lyxvara med läkande förmåga och salta bad
hade hälsobringande egenskaper.

Bland de första badgästerna var 4-åriga Gus-
taf, son till Gustaf IV Adolf. Ryktet om kron-
prinsens snabba tillfrisknande spred sig snabbt,
och badorten vann stor berömmelse. Anders
Knappe var en välbärgad borgare utanför Udde-
valla som 1772 testamenterade gården Gustafs-
berg till en barnhusstiftelse, Gustafsbergs barn-
hus. Två nya badhus byggdes 1814, ett mer ex-
klusivt för bättre bemedlade och ett mindre,
enkla hus där "fattiga" kunde få gratis bad.

Gustafsberg blomstrade fram till 1840-talet då
Marstrand, Strömstad och Lysekil blev populä-
ra badorter.

Gustafsberg idag erbjuder rika rekreativmöj-
ligheter. Såväl naturen som den kulturhistoriska
miljön värdas väl av stiftelsen, Uddevalla stad
och Riksnantikvarieämbetet.

Marie-Louise Reinius

Tryggö

Vi parkerade på sista parkeringsplatsen vid So-
tekanalen. Stigen till Tryggves grav hittade vi
inte, utan vi frågade en sommarboende. Han
talade om hur vi skulle gå och färden började
via hans tomt. Det fina vädret (högtryck) gjor-

Tryggö Foto: Bengt Nilsson

de att vi kunde gå torrskodda över sundet mellan Ramsvikslandet och Tryggö. Vi följde stigen mot graven, när det började gå utför, kändes det som vi gått fel. Vi väntade medan Erik rekognoserade. Stigen mot röset fortsatte över ett klapperstensfält, det var inte lätt att se. Skylt borde sättas upp.

När vi såg graven var den enorm. Vilket arbete att släpa upp all denna sten på bronsåldern 1800-1100 f. Kr.

Kung Tryggve Olavsson var kung över Ranrike (Bohuslän) på 900-talet e.Kr. Graven är hårt plundrad, så det har inte funnits något som talar för att detta röse var kung Tryggves grav. Föreståndaren för Vikarvets museum fick 1956 en spjutspets av järn från vikingatiden av en släkting. En yngling hade hittat spjutspetsen i graven 1870. Gravplundring var och är straffbar, så det tog nästan 100 år innan historien såg dagens ljus. Nu tror man att den isländske historikern och hövdingen Snorre Sturlassons historia från 1200-talet kan vara sann.

På vägen tillbaka till bilarna, stannade Elisabet; Erik och undertecknad och tog ett underbart bad i ett mycket varmt vatten.

Bengt Nilsson

Bohusresan fjärde dagen, Ramsvikslandet

Ramsvikslandsreservatet är ett av Bohusläns största reservat. Det skiljs från fastlandet av den delvis sprängda Sotenäskanalen. Från parkeringen höjde sig det kulliga bergslandskapet sakta och så småningom kom vi upp på en nivå varifrån vi hade en fin utsikt över öar och skär. Mellan bergknallarna fanns små dammar och sankmarker med olika växter. Varje växtplats hade en dominerande växt. I en damm fann vi vattenklöver –tyvärr överblommad, i flera sänkor lyste ängsullen vit och i en skrevla blommande den ståtliga björnlokan. Berget bestod huvudsakligen av röd bohusgranit som genomkorsades av yngre bergarter som diabas, rombporfyr och pegmatit. På det sättet liknade det många andra bohusberg. Men till volymen liknade det här berget inte alls de andra bergen vi sett i norra Bohuslän. De hade varit höga och branta och gett ett mäktigt intryck. Men det här berget var bara vänligt och lättgånget. Här skulle vi kunna vandra i solen hela dagen, men Tryggön med sitt röse lockade. Det fanns inga skyltar som visade vägen men vi gick i riktning mot Tryggö. Plötsligt befann vi oss på privat

mark och vägen tog slut. Trist att behöva gå tillbaka. Men en vänlig man lät oss gå över sin tomt och använda sin trappa och så förklarade han hur vi skulle gå för att komma till den hägrande ön. Senare, när jag kommit från de andra, lät den vänlige mannen mig bada vid sin brygga och han bjöd på kaffe och vi satt på hans veranda och beundrade alla båtar som gick förbi genom Sotenäskanalen.

Eva Innings

Foto: ErikElvers

Bokenäs gamla kyrka

Vi besökte Bokenäs gamla kyrka under vår Bohusresa i juni. Kyrkan är från ungefär 1100 och byggd invid en gammal offerplats. Stilen är romansk. Den är byggd i gråsten med vitrappning och har långhus, kor och halvrund absid. I väster vapenhuset. Ett torn finns som är byggt på 1700talet. Ingen sakristia. Altare, dopfunt och predikstol är från 1700-talet. På orgelläktaren fanns något som liknade stocken som användes som bestraffning för länge sedan. Kyrkan används fortfarande ibland och är renoverad 1975-77.

Kåre Strömberg

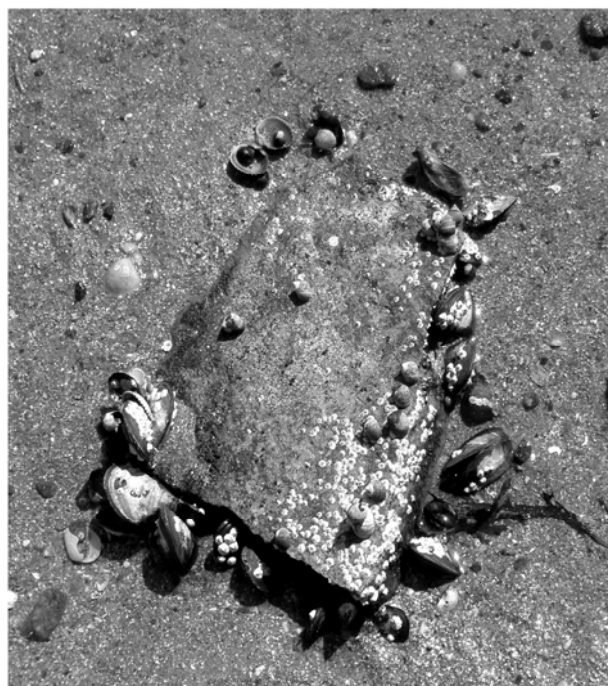
Vägar i Bohuslän

När man är ute och turistar är ju vägarna och det man ser från dem, betydelsefulla. Vanligen ser man dem nog bara som transportsträckor och lägger inte märke till deras särarter. Beroende på vägens dragning kan man vanligen be-

döma när vägen ursprungligen byggdes. Den gamla vägen anlagd före bilismens tid ligger mellan odlingsmarken och skogsbrynet. Om den måste ta sig över åkermark följer den oftast ägo gränser och kan därför kröka kraftigt för att följa dessa. Åldern syns tydligt på flera av de vägar i Bohuslän som vi färdades på. Framförallt där vägarna går i sprickdalar eller mellan berg och hav. Här letar sig de gamla vägarna fram utefter bergssidan för att inkräkta så lite som möjligt på odlingsmarken. Ett gott exempel är vägen i dalgången mellan Åbyfjordens botten och Bärfendal, där vi färdades på väg hem både från Bohus Malmön och från Kungshamn. Dalgången är smal med typiska bohuslänska berg på båda sidor och med bördiga åkrar och ängar däremellan. Vägen stryker här fram utefter dalens västra bergssidor.

Även den väg vi åkte från Munkedal mot Bokenäs går till en börja med utefter bergssidan, men här sträcker sig åkrarna ned mot Gullmarsfjorden. Efter en skogspassage och uppehåll för en vandring till Smörkullen, där några av oss fick se en hisnande utsikt över Gullmarren, fortsatte vi tvärs över odlingslandskapet där vägen följer ägo gränserna i skarpa svängar. I skarp kontrast till dessa vägar var den modernare vägen mellan Uddevalla och Lysekilsfärjan som vi sedan kom ut på. Den moderna vägen tar inga hänsyn. Den drar fram rakt över åkrar och ängar.

Lars Innings

Musslor

Foto: Lars Innings

Blåmusslor, nyttigt, blått blötdjur

Blåmusslan är en marin art mycket vanlig längs västkusten, i Öresund och i Östersjön ända upp till Åland.

Arten kan bli upp till ca 10 cm lång. Storleken minskar till hälften i södra Östersjön och ännu mindre i norra, beroende på den allt lägre salthalten. Salthalten påverkar även tillväxten. Den vuxna blåmusslan lever av att filtrera små partiklar från vattnet. Den fångar i princip allt, från bakterier på någon tusendels millimeter till växtplankton upp till en halv millimeter. Filtreringshastigheten varierar med musslans storlek, vattentemperaturen och partikelkoncentrationen. En 5-6 cm lång mussla kan som mest filtrera upp till 5 liter vatten per timme. Musslans gälar fungerar både som filter och syresättningsorgan.

Musslans livscykel:

På våren, när vatten temperaturen stiger mot 10-12 grader C, släpper hanarna sin mjölke och honorna sina ägg i vattnet. En hona kan producera 5-10 miljoner ägg. De befruktade äggen blir till små larver som senare får ett genomskinligt larvskal och en liten skiva med flimmerhår. I 4 veckor simmar larverna i ytvattnet med hjälp av flimmerhåren och livnar sig på mikroskopiska växtplankton och bakterier. I maj-juni, sätter de sig fast på ett lämpligt ställe. De skapar en stadig förankring mellan skalet och underlaget med hjälp av sin fot och byssustrådar, som stelnar vid kontakt med vatten. Ju mer utsatt musslan är för vågor och strömmar, desto fler byssustrådar utvecklar den. Skulle musslan behöva flytta sig, kan den klippa av förankringen och sedan fästa sig på nytt. Efter ett år, nästa vår, har musslorna växt till 4-5 cm storlek och är då könsmogna.

Musselodling:

Långlinemetoden utvecklades i Sverige under 1980-talet och är idag den mest utbredda odlingsmetoden i Skandinavien. Långlinan är en vajer eller grov lina, vanligtvis ca 200 m lång, som bärs upp av flytelement, oftast stående eller liggande tunnor. Från långlinan hängs odlingsbanden eller repen som en serpentin från ytan till 5-6 meters djup. Långlinorna ankras i bägge ändar med ett mellanrum så att arbetsbåtar kan passera mellan. Musselodlingarna är ofta en halv till en hektar stora. 1 hektar musselodling utnytt-

jar planktonproduktionen från 25 hektar. Musselodlingarna kan därför ej ligga för tätt.

Förutsättningarna för musselodling ovan botten är mycket goda på de svenska, danska och norska sydkusterna. Tillgången på musselyngel och plankton är stor och musslorna växer fort. På västkusten kan mängden musslor per meter odlingsband uppgå till drygt 10 kg medan musselbiomassan i Östersjön stannar vid 3-4 kg per meter rep. Per hektar musselodling blir då skörden ca 300 ton efter 12-18 månaders tillväxt längs västkusten, medan man kan skörda 120 till 180 ton per hektar efter 2-3 år i Östersjön

Miljönytta:

Då musselodling innebär en kraftig ökning av antalet musslor på ett ställe kan deras filtrering och näringsomsättning få betydande effekter på omgivningen - såväl positiva som negativa. Positivt är musslornas närsaltsupptag som förbättrar vattenkvaliteten. Negativt är att de efter filtreringen utsöndrar restprodukter. Lokala strömförhållanden och vattendjup har stor betydelse för vilken effekt musselodlingen får. Musslornas avföring är rik på kol, kväve och fosfor. Vid en undersökning visades att det organiska innehållet i sedimentet under en musselodling fördubblades. Om nedfallet från en musselodling är för stort i förhållande till vattenomsättningen kan syrebrist uppstå. Vanligtvis återställer bottenlivet ganska snabbt när en odling flyttas.

Musselanvändning:

1. Livsmedel, 2. Foder, 3. Gödselmedel (ett Agua-Agro kretslopp). En levande mussla består ungefär till lika delar skal, kött och vatten. Köttet består av ca 80 % vatten, 13 % protein och 2 % fett. Fettet är av mycket hög kvalitet, så kallat marint fett, där nästan halvdelen är omega-3fett. Musslorna innehåller också antioxidanter och viktiga spårämnen. WWF Världsnaturfonden rekommenderar oss att äta mer musslor!!! Vidare är det en fördel att använda musselmjöl istället för fiskmjöl i foder eftersom musslorna äter växtplankton och därför befinner sig på andra plats i näringskedjan. Materialet är hämtat från fiskeriverkets faktablad om musslor, F-fakta 2009:27

Ät mer musslor och må gott hälsar

Birgitta Traxel

Enhörningen i olika skepnader

Enhörningens historia började för fem tusen år sedan när den legendariske kinesiske kejsaren Fu Hsi satt vid Gula flodens strand och såg kilin (kinesisk enhörning) stiga ur vattnet med några tecken på sin kropp. Den europeiska kristna enhörningen uppstod dock först i en hinduisk myt, som en gudomlig, manlig varelse med ett falliskt horn. Född av en gasellhind som råkat få i sig sperman från en kysk eremit. I Västerlandet dyker enhörningen första gången upp i två reseskildringar från Asien. Ktesias, som i 17 år var verksam som läkare vid det persiska hovet (Darius II) var enhörningens första krönikör. I sin bok *Indika* får vi läsa om en enhornad vildåsa, en sk onager, som är oerhört snabbfotad och inte kan fångas levande. Den jagades för hornets skull som ägde magiska krafter. Det kunde bota många sjukdomar och förebygga förgiftningar. Den andra antika krönikören var Megasthenes (300-talet f. Kr.) som var grekiskt sändebud vid den indiske kungen Chandraguptas hov. Hans enhörning utmärker sig genom sitt svarta spiralvridna horn. Han nämner dessutom att enhörningen tycker om att leva ensam, utom vid parningstiden. Om man i sällsynta fall lyckas fånga ett ungt djur för man det till kungen, där det förevisas för hovfolket. I den berömda fabelsamlingen *Physiologus* som skrevs 100-400 e. Kr. skildras enhörningen som en sinnebild för den inkarnerade Kristus som reser "ett frälsningens horn", och jungfrun som fångar in honom är jungfru Maria, hans mor. *Physiologus* var påverkad av de antika grekiska författarnas text och den indiska mytens enhornade eremit vars namn "gasellhorn eller pojken med ett horn" genom feltolkning blev enhörning. I *Physiologus* finns också den vackra legenden om hur enhörningen med sitt horn renar en insjö med förgiftat vatten så att alla djur kan dricka igen.

Kyrkofäderna Justinus Martyren (150 e. Kr.) och Tertullianus (250 e. Kr.) relaterade enhörningens horn till Kristi kors. *Physiologus* två allegorier och Bibeln var av avgörande betydelse för enhörningens vidare historia i Västerlandet.

År 250 f. Kr. gav kung Ptolemaios II av Egypten 70 (72) judiska lärde i uppdrag att översätta Gamla Testamentet till grekiska, sedermera känd som Septuaginta. Där förekom 8 (9) gånger namnet på ett djur, reem, som man tror var en asiatisk vildoxe. De lärde kände inte till djuret och gav den benämningen monokeros dvs. enhörning. 600 år senare översattes G T av den helige Hieronymus till latin, den s k Vulgata och monokeros blev latiniserat till unicornis. Och därmed var enhörningens framtid säkrad. De olika bibelöversättningarna spred kunskap om dess existens i hela den kristna världen. I G T är enhörningen en symbol för Guds skaparkraft, för hans hjälpande hand, men också en sinnebild för okuvlig vildsinthet och högmod. Jag nämnde ovan att redan så tidigt som på 150-talet relaterades hornet till Kristi kors. Johannes Chrysostomos (345-407), patriark av Konstantinopel var en av de tidigaste kyrkofäderna som tydde enhörningen som Guds son. I Västerlandet finner vi en hel rad av kyrkofäder, bl.a. Ambrosius, påven Gregorius den store, Isidorus av Sevilla, Honorius av Autun, Bernhard av Clairvaux, m.fl. som talar om enhörningen så som den inkarnerade Kristus. Tack vare deras yttranden liksom de judiska legenderna i Talmud kommer enhörningen in i skapelseberättelserna. De religiösa kommentarerna resulterade i ett stort antal konstverk med enhörningsmotiv. Från starten påträffades enhörningen både i den sakrala och den profana konsten, dess mångtydiga karaktär gjorde detta möjligt. Fabeldjuret genomgår många förvandlingar och byten av skepnad. Det är just denna förmåga att byta skepnad, att anpassa sig till tidsandan, till kontexten som gör att den fortfarande är en levande symbol.

Från kyrkor och museer, som var dess traditionella hemvist, har enhörningen flyttats till konsumtionsvärlden. Därför kan vi i dag möta enhörningen överallt: den pryder bokmärken, kalendrar, omslagspapper, T-shirts, vykort och smycken bara för att nämna några föremål. Men givetvis och inte minst

inspirerar enhörningen moderna konstnärer överallt i världen.

Slutligen vill jag framhålla vår underbara skattkammare av enhörningsmotiv i de uppländska kyrkorna och den stora samlingen flamskvävnader från Skåne och de medeltida vävnaderna i Historiska Museet.

Från början var enhömingen en symbol för fruktbarhet och ett apotropaion. I den kristna världen blev den en symbol för Kristi inkarnation (människoblivande), dess horn ett universalbotemedel, kyskhetsymbol, men också

sexualdjur. Den uppträder också med negativa egenskaper: den kan bli ond och liderlig och till slut en symbol för döden (i legenden om Barlaam och Josaphat).

Alla känner väl till vilken stor roll "enhörningshornet", i verkligheten narvalstanden, spelade under många hundra år i apotekens historia.

Adèle Schreiber

Ref.

ENHÖRNINGEN, av A. Schreiber, 1998

Hur gick det?

Vi har halkat efter med rapporterna om hur det gick med våra programpunkter. Nu försöker vi komma ifatt.

Sommarens resa till Bohuslän, rapporteras i annan ordning, som den uppmärksamme läsaren säkert har märkt. I våras genomförde vi dessutom den traditionella resan till Gotska Sandön, den här gången med 13 deltagare. Förslaget att göra en augustiresa till Sandön passade tydligen ingen, men däremot gjord fem medlemmar gemensam sak i månadsskiftet juli-augusti och fick några härliga högsommardagar på ön.

Efter vårmötet 2009

Kjell Linnér bjöd generöst på bilder, minnen och inte minst kunskaper från ett urval av sina många och spännande resor över hela världen. Även om han i grunden som arkeolog är specialist på nordiska fornlämningar blev det den här gången ett potpurri av vyer och upplevelser – med viss betoning på arkeologi och kultur – i andra länder: Sardinien, Teneriffa, Mexiko, Laos och Thailand. Lika fångslande och uppskattat som alltid när Kjell berättar.

Erik Ehlers

Flemingsbergsviken

Endast fem medlemmar mötte upp för vandringslängs Flemingsbergsviken. Huddinge låter kanske inte så spännande? Men tack vare den kuperade naturen bjöds vi på både fina utsiktspunkter och konditionsstärkande upp-

försbackar. Från en utsiktsplattform beskådade vi den våtmark som restaurerades för ett antal år sedan för att minska näringstillförseln till sjön Orlången. Våtmarken drar till sig många fåglar, vi såg bland annat en häger och en större rovfågel.

Efter att ha passerat våtmarken på en spång fortsatte vandringsgruppen mot Stensättra fornborg, en av åtta i området. Fornborgen ligger i lite besvärlig terräng på ett berg i skogen men utsikten är vidsträckt.

Den sista delen av vandringsgruppen gick på mer lättgångna stigar förbi Stensättra gård. Vi passerade ett ”stenkast” och en stöttasten där vandrare kan ställa en käpp eller gren, en gammal sed som tycks ha återkommit på senare år.

Örjan Ericsson

Birgitta Traxels upplevelser i Ecuador.

Vi var många som ville se Birgittas bilder och höra om hennes äventyr i Ecuador. På en stor karta över landet visade hon oss de platser och områden hon fick besöka när hon i början av året var där i tre månader. Hon bodde en vecka i huvudstaden Quito, belägen i västra Anderna nästan 3000 meter över havet. Hon fick möjlighet att i buss ta sig över Anderna till östra delen av Ecuador mot Brasilien, där landskapet övergår i djungel. Men största delen av tiden tillbringade hon vid kusten i västra Ecuador. Birgitta hade tagit många bilder mest på männi-

lösa på stranden i stället för. att vara instängda på en liten gård.

Kjell Linnér, som varit i Ecuador inte mindre än tre gånger, bistod Birgitta med kommentarer och upplysningar.

Eva Innings

Havtornsplockning

Det blev en fin dag vid Ålandshav bland havtornsbuskarna för de sex som litade på prognosen att regnet skulle komma först efter klockan tre. Gott om bär. Fiskbutiken besöktes både före och efter plockning, men det mörkgråa havet lockade inte till något bad.

Soili Bisi-Ström

Cykling förbi Runsa 11 oktober

Vädret var enligt prognoserna osäkert med risk för regn och kyla, och endast Anders Tunevi och undertecknad steg av pendeln i Rosersberg strax före kl 10. Snart efter stationen såg vi ett oväntat peke mot "kinesiskt buddhistempel", och som det lät spännande gjorde vi en kort avstickare. Templet såg ut som en ordinär kontorsbyggnad men med ett par röda dörrar med kinesisk text ovanför och vita lejon utanför. Vi fortsatte sedan mot Räddningsverkets område. Passagen av det var en iterativ process men så småningom hittade vi vägen mot Runsa. Vi ställde cyklarna vid stigen till Runsaborgen och gick upp till denna förbi den stora skeppssättningen. Upp på höjden hade vi lunchrast med utmärkt utsikt över Mälaren i oväntat skönt väder. Efter att även ha sett på Runsa Slott fortsatte vi mot Eds kyrka - med rådjur på ett gärde - och ner till Järvafältet varefter turen avslutades i Helenelund. Höstfärgerna hade börjat komma, regnet höll sig undan, temperaturen låg på knappt 10 grader.

Erik Elvers

Höstvandring längs Roslagsleden

Vi var sex personer som gick från Täby kyrka till Mörby Centrum Vi startade med ett besök i kyrkan, där vi tittade på Albertus Pictors målningar. Utsidan av kyrkan var också intressant, med en runsten inmurad i väggen. Erik tolkade texten för oss. Vädret var perfekt att vandra i, en mild höstdag med mer löv på marken än i träden. Vi följde Roslagsleden över fält och genom skogspartier, ibland på smala grusvägar, ibland på slingriga stigar. Färgerna omkring

oss var de vissna gräsens och örternas gulbruna färgtoner, men också starkare, i asparnas gula blad och överdådet av röda bär i rönnar och nyponbuskar.

Vid Käringsjöns vindskydd rastade vi första gången. Vi satt vid stranden och drack vårt kaffe medan vi beskådade fiskelyckan hos herrarna med kastspö på den motsatta sidan av sjön.

När vi fortsatte passerade vi Vallentunasjön, där en flock på ett tiotal hägrar blev en syn att minnas. Under vår vandring passerade vi ett flertal runstenar, alla med sitt kärva budskap till eftervärlden.

Tiden, som det var viktigt att hålla koll på denna del av året med sina korta dagar, räckte till ännu en rast i en mossig skogsbacke.

Det hade varit en dag full av intryck, av gemensamma observationer av naturen omkring oss, av samtal om allt möjligt, men också tid för egen kontemplation i ett stilla höstlandskap.

ClaesGöran Ström

Helen Johansson berättade om klimatutvecklingen.
Foto: Bente Kjellberg af Edholm

Vad händer med klimatet?

Drygt 30 personer, flertalet från FNSiN och föreningen Norden, lyssnade på Helen Johansson från SVT som förklarade den pågående klimatkussionen. Hur fungerar klimatet fysiskt och vilka effekter har det på vår miljö? Helen visade historisk statistik och framtidsscenarios sammanställda av FN:s klimatpanel IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change). IPCC:s ambitionsnivå, en klimatförändring på mindre än + 2 grader är mer orsakad vad som är realistiskt än att det löser alla problem. Många länder kommer att få stora problem även vid en temperaturhöjning på 2 grader.

För att klara +2 graders målet måste jordens länder komma överens om begränsningar och vi måste alla som individer bidra. Helen Johansson

föregår med gott exempel. Det dåliga samvetet för 2 bostäder, lägenhet i stan och sommatorp attackeras. Sommatorpet skall bli koldioxidneutralt. Solpaneler har satts upp och står för en stor del av varmvattenuppvärmningen. På önskelistan står biogasdriven bil för transport till och från torpet och solceller för elproduktion. Solcellerna skall vara anslutna till både husets elnät och det externa kraftnätet dvs. hämta respektive lämna kraft till det externa nätet beroende på solcellernas bidrag och husets behov.

Anders Söderling

Efter Höstmötet

på Balzarlokalen förgyllde Adele Schreiber vår gråa novemberkväll.

Adele berättade mycket engagerat och kunnigt om Enhörningens betydelse i människans liv under mer än 5000 år. Hur Enhörningen följt med från Kina, Orienten och Indien, hur den haft betydelse i olika religioner, hur den finns med och gestaltas bl. a. inom kyrkokonsten ända upp i våra nordliga trakter. I Japan heter den Kirin som också är en ölsort.

Enhörningen är djuret som aldrig har fångats,

ett vitt hjortdjur med ett enda horn, rakt eller spiralvridet, mitt i pannan. Pulvriserat enhörningshorn har sålts som universal medicin för dyra pengar i flera hundra år men då var det oftast narvalen som fått sätta livet till. Många apotek har fått namnet Enhörningen. Genom att doppa sitt horn i en förgiftad sjö kunde Enhörningen göra vattnet friskt igen.

Enhörningen har aldrig setts eller fångats men blivit avbildad på många sätt och då ofta tillsammans med en oskyldig jungfru. Adele visa de oss många exempel. På Riddarhuset kan man se Enhörningen avbildad på flera svenska adelsvapen.

Adele Schreiber har skrivit en bok som heter Enhörningen. Den har tyvärr tagit slut på förlaget men kan hittas på antikvariat och bibliotek.

Det var härligt att höra om Enhörningen, men det skulle också vara intressant att höra om Adele Schreiber själv. Hon är 87 år, men en piggare och sötare och mer "lättlyssnad" föredragshållare får man leta efter. Jag tyckte mig höra att hon kanske skulle kunna komma tillbaka och berätta mer.

BFG

Program, vintern 2010

Skidåkning

Någon gång under vintern ...

Vad ska vi skriva den här gången, med tanke på hur förra vintern var? Tja, vi kör väl samma text som förra året ... Vem vet hur vintern kommer att gestalta sig med tanke på klimatförändring och hur osäker snötillgången har varit i ett par årtionden? Det har emellertid hänt att vi har lyckats komma ut i spåren flera gånger i FNSiN-sällskap. Vi har åkt i Täbyskogarna, i Nackareservatet och i Tyresta. Det har blivit några härliga upplevelser i frisk luft och skön natur. Naturligtvis hoppas vi på lika fina turer i vinter, men det är svårt att flera veckor i förväg vara säker på om det över huvud taget kommer att finnas tillräckligt med snö att åka på. Därför känns det alltför vanskligt att sätta ut ett särskilt datum i programmet. Huvudspåret är i alla fall att vi åker när tillfälle ges på lördagar och söndagar och tar vara på den ljusa delen av dagen ute i skogarnas skid-

spår. Hör av dig till någon av oss om du känner dig lockad, så försöker vi samordna oss när föret är gott.

Anders Schærström tfn 08-758 30 03 (b), anders.schaerstrom@telia.com; Sara Mariasdotter, 08-7426643(b), saramariasdotter@hotmail.com; Unn Hellsten, 08-6002642 (b) unn.hellsten@kb.se(a), unn.hellsten@telia.com

Studiecirkel/landskapsresa Öland

Lokal: Baltzar von Platens gata 11
Måndagen 18/1, kl. 18.30, träffas vi för att gemensamt planera cirkelns utformning och ramar. Triumviratet Marie-Louise, Elisabeth och Sara, bjuder på fika. Välkomna!

Marie-Louise Reinius, 08-738 05 50
Elisabet Römert 08-733 38 83; 070-517 01 47; 076-349 24 16 och Sara Mariasdotter 08-7426673, saramariasdotter@hotmail.com

NOS 30 år - tårtkalas!

Måndagen 25 januari kl 18 i lokalen Baltzar, Baltzar von Platens gata 11. Vi tittar på gamla ex av NOS, pratar minnen, äter tårta och kanske dricker vi något som bubblar.

Anmälan till Soili Bisi Ström e-post: bisi-strom@bredband.net, eller sms till 070-370 07 75

Krigets vindar över Nordkalotten - Författarmöte

Måndag den 1 februari kl 18:30
Lokal: Baltzar

Henny Utsi Ählin växte upp i Mertajärvi, Karelando församling, med släkt i Finland och Norge. Som mycket ung såg hon på nära håll andra världskrigets följder. På Nordkalotten hade man självklara släkt- och vänskapsband över statsgränserna, men kriget kom med fiendskap, misstänksamhet och död. Det ställde mod och samveten på prov. Henny såg, hon hörde, hon har kommit ihåg, sökt svar på frågor och berättat. För några år sedan besökte hon FNSiN, läste högt ur sin bok, *Nordkalotten brinner*, och berättade om de människöden som har inspirerat henne. Hon har just gett ut en ny samling berättelser, *Krigets vindar över Nordkalotten*. Nu besöker hon oss på nytt för att berätta vidare om händelser och öden som man inte kan förbli oberörd av.

Annars är Henny Utsi Ählin bild- och textilkonstnär, som naturligtvis hämtat många motiv från just Nordkalotten.

Kontaktperson: Anders Schærström, tfn 08-758 30 03; 070-693 91 28, e-post: anders.schaerstrom@telia.com

Danmarks, Färöarnas och Grönlands öar Författarmöte

Måndag den 15 februari kl. 18.30
Lokal Baltzar

Ökännaren Anders Källgård är tillbaka. För några år sedan besökte han oss, när han just gett ut sin stora, vackra bok om Sveriges öar.

Nu har han gjort ett nytt storverk – om Danmarks, Färöarnas och Grönlands öar. Liksom Sveriges öar är den nya boken vackert illustrerad med akvareller och tuschteckningar av Johnny GR Ahlberg. Anders kommer att berätta både om ett urval danska, färöiska och grönländska öar samt om hur han har gått till väga med det enorma arbetet.

Anders Källgård har också gett ut böcker om Pitcairn, Utlängan och massor av andra öar. Till vardags är han läkare i Varberg.

Avgift: 40 kronor

Det här arrangemanget gör vi tillsammans med Föreningen Sverige-Grönland, som är huvudarrangör. Kontaktperson: Anders Schærström: 08-758 3003; 070-693 91 28; anders.schaerstrom@telia.com

Värmöte

Måndag den 22 mars, klockan 18.15

Lokal: Baltzar, Baltzar von Platens gata 11.

Medlemmarna i Föreningen Natur och Samhälle i Norden kallas härmed till ordinarie medlemmöte (värmöte) på ovan angivna tid och plats.

Dagordning

1. Val av mötesordförande, mötessekreterare och två justerare
2. Fastställande av röstlängd
3. Mötets behöriga utlysande
4. Fastställande av dagordningen
5. Protokoll från höstmötet den 26 november 2009
6. Verksamhetsberättelse för 2009
7. Resultat- och balansräkning för 2009
8. Revisionsberättelse för 2009
9. Fastställande av balansräkning
10. Fråga om ansvarsfrihet för 2009 års styrelse
11. Motioner (skall vara styrelsen tillhanda senast en månad före värmötet)
12. Evt fyllnadsval till funktionärsposter
13. Information om samarbete med andra föreningar m m
14. Övriga frågor

Beträffande motioner:

Ev. motioner bör innehålla ett yrkande med motivering och vara koncist hållna, riktmärke högst ½ A4. De sänds ut till medlemmarna, tillsammans med styrelsens förslag till behandling, före höstmötet via vår e-postlista. Om du ej brukar få e-mälen med inbjudningar etc. har vi ej din e-adress. Om du har sådan, meddela den gärna till kassören Eva Innings, liksom om du ej har sådan men vill ha ev. motioner före höstmötet så sänder vi dem med vanligt

En resa till de nordatlantiska öarna: Skottland-Hebriderna-Orkney-Shetland-Färöarna

Direkt efter vårmötet den 22 mars, ca kl 19.15. Vi gjorde en helt fantastisk resa till Skottland, Inre Hebriderna, Yttre Hebriderna inklusive ön Staffa med Fingalgrottan, Orkneyöarna, Shetlandsöarna, St Kilda och till sist Färöarna. Vi blir alldeles lyriska när vi tänker tillbaka på den resan. Vi delar med oss av våra erfarenheter genom att visa bilder och berätta.

Eva och Lars Innings. (eva.innings@ownit.nu; lars.innings@ownit.nu; 08-774 12 53)

Ugglelyssning

Inget datum bestämt ännu. Se hemsidan

Enhörningsexkursion

Slutet av april (preliminärt) I samband med höstmötet höll Adèle Schreiber ett bejublat föredrag om enhörningen, dess långa historia och symboliska betydelser. Vi planerar att någon gång i vår göra en exkursion till fem kyrkor i Uppland med Adèle som sakkunnig ledare. Mer information kommer i nästa NOS.

Vill du veta mer om enhörningarna och de kyrkor vi ska besöka, så kan du ta kontakt med Adèle Schreiber, tel.08-268073 Vill du veta mer om samåkning och andra praktiska omständigheter, kontakta Eva Innings:08-774 12 53 eva.innings@ownit.se

Cyckling i vår?

1) Någon cykeltur är tänkbar fram i vår

Brommaplan - Ekerö - Slagsta - sydvästra förorterna eller mellan pendeltågsgrenar norr eller söder om Stockholm. Hör gärna av dig med idéer eller önskemål för nästa program.

2) Några tidigare år har efterhörtts om någon skulle vara intresserad av en tur runt Bottenhavet (Åbo - Vasa - Umeå - Stockholm). Intresset har dock varit noll, och en nackdel är att det bitvis är dåligt med alternativ till E4 söder om Sörmjöle / Hörnefors, och att till och tätt bli omkörd av långtradare på 2/1-vägar är ingen lockelse. Som reservplan har funnits någon tur i Balticum, t ex Tallin - Riga - Klaipeda (med färja tillbaka därifrån till Karlshamn) eller bara Tallinn - Riga (med färja t/fr Stockholm). Ingen har hittills nappat på det heller, och hur mycket tid jag kommer att ha under våren / försommaren är alltid en fråga, men påminna kan jag ju alltid. Erik Elvers, tfn 08-8585488 (b), e-post [e.elvers\[a\]edband.net](mailto:e.elvers[a]edband.net).

Gotska Sandön

9 – 13 juni

Det är förskräckligt ont om passande långhelger denna vår och försommar. Därför har vi bokat platser på Gotska Sandön onsdag 9 - söndag 13 juni. Utresa från Nynäshamn på onsdag morgon, hemresa på söndag kväll.

Gotska Sandön behöver knappast någon presentation för föreningsmedlemmar vid det här laget –men nya medresenärer är alltid lika välkomna. Långa stränder, tallskog, behagliga stigar, orkidéer, spännande skrönor och dramatisk historia. Vi gör gemensamma vandringar för deltagare som vill gå tillsammans. Eftersom det blir en relativt sen resa denna vår finns det god chans för rödsyssla. All mat och dryck (utom vatten) måste medföras.

Inkvartering i eget tält, hyrtält med sängar, trebäddsrum eller fyrabäddsrum. I skrivande stund har vi inte fått årets priser. Förra året var priserna per person för resa och fyra övernattningar: Eget tält 1075, hyrtält 1375 kr, 3-bäddsrum 1795 2-bäddsrum 1895

Inför resan ordnar vi ett förmöte, där vi går igenom alla praktiska detaljer.

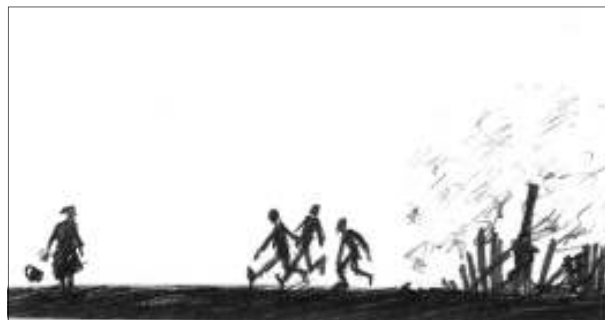
Antalet platser är begränsat, så dröj inte för länge med att anmäla dig, om du är intresserad.

Anmälningar mottages av Erik Elvers ([e.elvers\[a\]bredband.net](mailto:e.elvers[a]bredband.net); 08-85 84 88). Frågor besvaras också av Erik samt av Anders Schaerström, ([anders.schaerstrom\[a\]telia.com](mailto:anders.schaerstrom[a]telia.com); 08-758 30 03)

Recension

Henny Utsi Åhlin: *Krigets vindar över Nordkalotten*. Faun förlag (2009)

Författarinnan och konstnären Henny Utsi Åhlin växte upp i Karesuando socken på 1930- och 1940-talen – en trakt, där man självklart hade släkt och vänner över statsgränserna. Men under Hennys uppväxt kom kriget till Nordkalotten – nazitysk ockupation, allierades aktioner, vinterkriget och fortsättningskriget. Henny minns och hon har samlat på andras minnen som hon förmedlar i bokform och föredrag. Hittills har det blivit två böcker med korta men laddade berättelser om Nordkalottens folk under de hårda åren – finländare, norrmän, ryssar, samer, svenskar – och ibland även främlingarna, ockupanterna. Först kom *Nordkalotten brinner* (Se NOS 2/2007). I i sin nyutkomna bok, *Krigets vindar över Nordkalotten*, fortsätter hon att berätta om krigsårens människoöden från Narvik till Murmansk i form av ytterligare 25 fristående berättelser. Att de bygger på autentiska händelser och fakta behöver man inte tvivla på, men på novellens vis ställer de enskilda människor i centrum.

Det är berättelser som gör ont – berättelser om dem som fick leva och dem som på grund av krigets grymhet och meningslösa tillfälligheter aldrig fick leva sina liv. Med en kärv inlevelse skildrar hon människors drömmar, samveten, konflikter, principer, känslökyla och mod, i den tid då man inte kunde veta om det ens fanns en framtid.

Jag kan bara känna beundran för Henny Utsi Åhlin, som har tagit till livsuppgift att minnas och berätta för andra om det som inte får glömmas.

Anders Scharström

Teckningen ovan är hämtad ur den recenserade boken och gjord av Henny Utsi Åhlin. Se också FNSIN-programmet – den 1 februari kommer Henny själv till oss för att berätta.

Föreningens bibliotek

På höstmötet ställdes en fråga om vad som har hänt med föreningens bibliotek. För nyare medlemmar måste vi förklara, att föreningen under åtskilliga år disponerade en källarlokal på Upplandsgatan 80. Där hade vi en boksamling, som vi – något pretentiöst – kallade vårt bibliotek. Böcker kom på olika sätt – mest från medlemmar som skänkte, ibland kanske ett recensionsexemplar. Viss utlåning förekom.

I mitten av 1990-talet måste vi lämna den lokalen. Eftersom vi inte kunde flytta in i någon ny "egen" lokal måste vi göra oss av med möblemanget (som var minst sagt väl begagnat), medan mindre lösöre, såsom husgeråd och böcker, liksom arkiv och boklager, deponerades på loft och i garderober hemma hos funktionärer. Ungefär tre hyllmetrar av vårt bibliotek placerades dock i Föreningen Nordens källare på Hantverkargatan. För något år sedan måste vi

lämna även den lokalen.

Vid ett par tillfällen gallrade vi boksamlingen – något som är fullständigt normalt och nödvändigt. Mycket var alltför inaktuellt för att vara av intresse. Något återlämnades till den ursprungliga ägaren. Det som finns kvar förvaras för närvarande hemma hos Eva Innings. I samlingen ingår många årgångar (flera årtionden) av National Geographic.

Visst vore det trevligt om medlemmar kunde komma åt att låna, men tills vidare har vi inte någon praktisk lösning att erbjuda. Skulle någon vilja åta sig att härbärgera återstoden av biblioteket och administrera utlån vore det förstås välkommet, kontakta i så fall styrelsen.

Styrelsen

FNSiN styrelse

Ordförande

Bente Kjellberg af Edholm
Fritiofsvägen 4
182 54 Djursholm
08-622 55 25; 070-400 01 99
bente.fnsin@gmail.com.

Vice ordförande:

Soili Bisi-Ström
Fatburs Kvarng.14
118 64 Stockholm
08-19 12 52 (b)
070-370 07 75

Sekreterare

Monica Ajne
Kritvägen 3
141 34 Huddinge
08-711 58 15 (b)
b-m.ajne@telia.com

Kassör:

Eva Innings
Folkparksv, 160 6tr
126 39 Hägersten
08-774 12 53(b), 070-491 67 14
eva.innings@ownit.nu

Övriga ledamöter

Anders Schærström
Kometvägen 49
183 48 Täby
08-758 30 03; 070-693 91 28
anders.schaerstrom@telia.com

Birgitta Traxel
Vesslevägen 40nb
167 67 Bromma
08-25 03 35 (b)

Erik Elvers
Illerstigen 28
170 71 Solna
08-85 84 88(b)

Ulla Ersmark
Spannvägen 14
168 35 Bromma
08-25 12 22 (b)

Unn Hellsten
Lagavägen 13
128 43 Bagarmossen
08-600 26 42 (b)

Åsa Öckerman
Glanshammargatan 17
124 43 Bandhagen
08-99 68 70 (b)

Webbansvarig:

Monika Kristensson
Sickla Kanalgata 12
120 67 Stockholm
08-641 50 11 (b)

Kontaktperson, FNSiN Öster-
götland

Håkan Bley
Sköldvägen 18
61633 Åby

NOS tipsar

Något att upptäcka för Vetgiriga och Nyfikna!

AlbaNova universitetscentrum.

AlbaNova är centrum för fysik, astronomi och bioteknik. Här inbjuds allmänheten till öppna populärvetenskapliga föreläsningar som hålls på svenska på kvällstid, ca fem per termin. Fri entré. Platsen är Oscar Kleins auditorium Roslagstullsbacken 21.

Exempel på föreläsningstitlar under 2009:

Vad kan laserstrålar lära oss? -Ta i trä. - Svarta hål. - Biologiska celler som fabriker. - Med Discovery till ISS. - Fysik och astrobiologi.

Institutionen för astronomi erbjuder allmänheten att under särskilda visningskvällar under vinterhalvåret besöka observatoriet och titta på och genom AlbaNova – teleskopet. En visningskväll innehåller astronomiföredrag samt ett besök i kupolen för att se en planet eller månen. Vid dåligt väder hålls kupolen stängd. Kostnad 40kr. Biljetter köps i förväg.

Marknad i Jokkmokk vecka 5 och samisk nationaldag den 6 februari. Marknaden har funnits i 400 år och det brukar komma ca 40 000 besökare. Ta nattåget till Murjek och sedan buss ca 1,5 timme till Jokkmokk. Boka boende i masslogi i Östra skolan

Våra böcker:

	normal	medlem
De goda ogräsen	75	50
Estland	50	30
Gotska Sandön, ny	100	75
Kall ökensand	75	50
Spetsbergen	50	30
Tyresta	20	10
Vi säljer även		
Ekoparken	350	220
	(Porto tillkommer)	

Beställ genom Eva Innings –08-774 12 53; eva.innings@ownit.nu.

Omslagsbild: Slädhundar från Övre Soppero.

Foto: Bente Kjellberg af Edholm

Bild på baksidan: Erik Elvers tolkar runorna på stenen som murats in i väggen på Täby kyrka. Foto: Claes Göran ström

